

УДК 657.05:351.863

JEL B52, M41, O13, Q12

DOI: 10.32782/2786-8273/2023-1-3

Краєвський В.М.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3513-3666>

Volodymyr Kraievskyi

Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

Богдан С.В.

аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3249-7096>

Sviatoslav Bohdan

Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

ОБЛІКОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

ACCOUNTING MECHANISM FOR ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF AGRARIAN BUSINESS

Анотація. У статті розглянуто концептуальні засади та функціональну спрямованість і призначення облікового механізму забезпечення економічної безпеки аграрного бізнесу. Визначено місце облікового забезпечення у системі економічної безпеки аграрного бізнесу. Обґрунтовано, що гармонізація фінансового, податкового, управлінського обліку та внутрішнього і зовнішнього контролю дасть можливість відповісти на найважливіші питання забезпечення життєдіяльності бізнесу. Ідентифіковано контрольні операції процесу облікового забезпечення економічної безпеки аграрного бізнесу. Запропоновано створення спеціалізованих секторів за визначеними контрольними операціями процесу облікового забезпечення економічної безпеки аграрного бізнесу з чітко визначеним переліком завдань. Розкрито другорядну функцію облікового механізму забезпечення економічної безпеки бізнесу, а саме – систему організаційно-економічних та правових заходів щодо запобігання економічним загрозам.

Ключові слова: економічна безпека, обліковий механізм, облікове забезпечення економічної безпеки бізнесу, ризики, загрози.

Abstract. Introduction. The modern world practice of business entities shows the growing importance and priority of the issue of ensuring economic security with an information component – business information, formed on the basis of accounting and analytical data. The accounting service of the enterprise, having the status of the center of accumulation of the totality of information flows of all structural subdivisions of the enterprise, forms information about the real financial state of the economic entity. That is why, in modern business conditions, the role of reporting data as a source of relevant and objective accounting and analytical information about financial and economic activity, aimed at solving the problems of ensuring the economic security of business, is growing significantly. The formation and operation of an efficient and effective accounting mechanism for ensuring the economic security of agrarian business is based on a number of special methods and tools of the accounting system, which are designed to solve the task of monitoring business activity for the purpose of operational management and control over risks and threats. Also, the multi-vector nature of the functional purpose of the accounting mechanism for ensuring the economic security of agrarian business requires its clear structuring and systematicity in the coordination of interrelated directions in functions, which, accordingly, confirms the relevance of this scientific issue. **Purpose.** The purpose of the article is the decomposition of the accounting mechanism for ensuring the economic security of agrarian business and the determination of its specific functional focus. **Methods.** Among the methods used to achieve the goal of the article, general scientific methods of scientific knowledge were used, namely: induction – during the decomposition of the elements of the accounting mechanism for ensuring the economic security of agrarian business, synthesis – during the determination of the relationship between the elements of the accounting mechanism for ensuring the economic security of agrarian business and graphic method – for visual presentation of results. **Results.** Harmonization of financial, tax, management accounting and internal and external control will provide an opportunity to answer the most important questions of ensuring business viability. Therefore, the accounting mechanism for ensuring the economic security of business is organically connected with the improvement of financial, managerial and tax accounting. In particular, in our opinion, the accounting mechanism for ensuring the economic security of business is based on: formation of accounting policy for the purposes of financial, management and tax accounting; analytical substantiation of the system of indicators of economic security of business. An agrarian business entity faces the urgent task of internal assessment and forecasting of its state from the point of view of performing its inherent functions, taking measures to protect these functions, i.e. ensuring the economic security of the business from various manifestations of external and internal origin that affect the potential of the economic entity, creation of a monitoring system of indicators. economic security, justification and establishment of their threshold values, taking measures to counter threats. So, in this context, another function of the accounting mechanism for ensuring the economic security of business is revealed – it is a system of organizational, economic and legal measures to prevent economic threats. It includes the following

elements: objective and comprehensive monitoring of financial and economic activity in order to identify and forecast internal and external threats to economic security; determination of threshold values of economic indicators – indicators of economic security.
Conclusion. *The accounting mechanism for ensuring the economic security of business is a system of organizational, economic and legal measures to prevent economic threats. It includes the following elements: objective and comprehensive monitoring of financial and economic activity in order to identify and forecast internal and external threats to economic security; development of threshold values of economic indicators - indicators of economic security. Threshold values of indicators of economic security should be given the status of quantitative parameters approved at the level of owners (shareholders), compliance with which should become an indispensable element of planning economic programs for the development of an agrarian business entity. Based on the system of criteria and indicators, the economic security strategy of the business entity is developed and implemented. Accounting for the economic security of modern agrarian business is an objectively necessary management tool that allows prompt and effective diagnosis, assessment, elimination (minimization) of threats and risks to the economic security of business as a condition of its long-term functioning and development.*

Keywords: *economic security, accounting mechanism, accounting provision of economic security of business, risks, threats.*

Постановка проблеми. Сучасна світова практика суб'єктів господарювання свідчить про зростання значимості та пріоритетності питання забезпечення економічної безпеки інформаційною складовою – бізнес-інформацією, сформованою на основі обліково-аналітичних даних. Бухгалтерська служба підприємства, маючи статус центру акумуляції сукупності інформаційних потоків усіх структурних підрозділів підприємства, формує інформацію про реальний фінансовий стан економічного суб'єкта. Саме тому, у сучасних умовах ведення бізнесу значно зростає роль звітних даних як джерела релевантної та об'єктивної обліково-аналітичної інформації про фінансово-господарську діяльність, спрямовану на розв'язування проблем забезпечення економічної безпеки бізнесу.

Формування і функціонування ефективного та дієвого облікового механізму забезпечення економічної безпеки аграрного бізнесу базується на низці спеціальних методів та інструментів системи обліку, які покликані вирішити завдання спостереження за бізнесовою діяльністю з метою оперативного управління та контролю за ризиками і загрозами. Обліковий механізм забезпечення економічної безпеки аграрного бізнесу повинен стати інструментом формування інформації у спеціальних регістрах та звітних формах суб'єкта аграрного бізнесу. Саме завдяки цьому механізму можливе проведення контрольних процедур з метою ідентифікації критичних ділянок обліку, побудова (виходячи із реальної потреби) облікових документів та регістрів. Обліковий механізм дозволяє ефективно здійснювати облік доходів і витрат, аналізувати фінансові показники та планувати бюджет для оптимального використання ресурсів. Враховуючи те, що аграрний бізнес піддається впливу низці різноманітних ризиків, саме обліковий механізм допомагає ідентифікувати, визначати і оцінювати ризики, розробляти стратегії зменшення ризиків та вживати необхідні заходи для забезпечення економічної стійкості. То ж, багатовекторність функціонального призначення облікового механізму забезпечення економічної безпеки аграрного бізнесу вимагає його чіткої структуризації та системності в узгодженні взаємопов'язаних напрямів у функції, що, відповідно, підтверджує актуальність даної наукової проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади облікового забезпечення економічної безпеки бізнесу, підприємств ґрунтовно досліджені у працях таких науковців, як Василішин С.І. [4], Жук В.М. [6], Гудзенко Н.М. [5], Титенко Л.В. [2–3], Шевчук О.Д. [5] та інших. Однак, більшість досліджень у даній сфері розглядають окремі аспекти облікового забезпечення, наприклад, принципи бухгалтерського

обліку, інструменти обліку у забезпеченні економічної безпеки або методи. При цьому, цілісне уявлення про обліковий механізм забезпечення економічної безпеки бізнесу, аграрного зокрема, наразі у науковому середовищі сформоване не повністю.

Метою статті є декомпозиція облікового механізму забезпечення економічної безпеки аграрного бізнесу та визначення його специфічної функціональної спрямованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання облікової інформації з метою забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання засноване як на правильному оформленні первинних документів обліку та інтерпретації фактів господарських процесів, так і на формуванні єдиного підходу до категорії «економічна безпека». З точки зору облікового забезпечення економічну безпеку бізнесу, на нашу думку, можна визначити як стан забезпеченості суб'єкта підприємницької діяльності цілісною інформаційною системою, яка об'єднує методи та технології всіх видів обліку та аналізу з метою прийняття управлінських рішень відносно протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам безпеки діяльності підприємства та його подальшому стійкому економічному розвитку. Відповідно до цього, механізм облікового забезпечення можна представити як складову економічної безпеки підприємства, мета формування та функціонування якого спрямована на запобігання загроз та мінімізації ризиків під час виконання облікових операцій документування та відображення господарських операцій. Місце облікового забезпечення у системі економічної безпеки аграрного бізнесу можна відобразити у вигляді рис. 1.

Головною особливістю сучасних облікових систем є взаємозв'язок фінансового, управлінського та податкового обліку, що проявляється через деталізацію, пояснення, додаткові розрахунки, відображені у бухгалтерській звітності, і, відповідно, є функцією управлінського обліку; дотримання вимог і правил бізнесу – тобто функція податкового обліку; для правильності дотримання всіх встановлених державою правил необхідний внутрішній та зовнішній контроль діяльності господарюючого суб'єкта, тобто функцією аудиту.

Гармонізація фінансового, податкового, управлінського обліку та внутрішнього і зовнішнього контролю дасть можливість відповісти на найважливіші питання забезпечення життєдіяльності бізнесу [1, с. 178]. Отже, обліковий механізм забезпечення економічної безпеки бізнесу органічно пов'язаний із удосконаленням фінансового, управлінського та податкового обліку. Зокрема, на нашу думку, обліковий механізм забезпечення економічної безпеки бізнесу, базується на:

Рис. 1. Місце облікового забезпечення у системі економічної безпеки аграрного бізнесу
Джерело: побудовано авторами на основі [2–3]

1. Формуванні облікової політики для цілей фінансового, управлінського та податкового обліку.

2. Аналітичному обґрунтуванні системи індикаторів економічної безпеки бізнесу.

Іншими словами, обліковий механізм економічної безпеки аграрного бізнесу представляє собою сукупність принципів, методів та інструментів обліку бізнесової діяльності, основне призначення якого полягає у застосуванні таких прийомів обліку, здатних забезпечити економічно безпечне та стійке функціонування суб'єкту бізнесу і слугувати інформаційною базою підтримки прийняття рішень.

Виходячи із цього, основними завданнями механізму облікового забезпечення економічної безпеки бізнесу є обґрунтування рішень щодо ціноутворення продукції агропромислового виробництва; надання достовірної та надійної інформації про результати діяльності аграрного підприємства, як фактичних, так і прогнозованих зацікавленим користувачам для визначення рівня економічної безпеки; визначення найбільш перспективних напрямів розвитку відповідно до потреб зовнішнього середовища; підтримка стратегічного розвитку суб'єкта господарювання.

Відповідно до рис. 1 своєрідними точками контролю обліково-інформаційного забезпечення економіч-

ної безпеки бізнесу є бухгалтерський, управлінський та податковий облік, відхилення в системах яких, виступає сигналом про порушення рівноваги стану безпеки суб'єкта підприємництва. Відхилення можуть виникати під час здійснення операцій за кожним видом обліку, які відображені у табл. 1.

Виокремлення окремих операцій контролю у фінансовому, управлінському та податковому обліку пов'язане з можливістю виникнення об'єктивного та суб'єктивного спотворення під час обробки первинних документів, що є основою формування облікової інформації.

В контексті зростання ролі облікового забезпечення економічної безпеки бізнесу у структурі служб економічної безпеки створюються спеціалізовані сектори за вищезазначеним напрямком з чітко визначеним переліком завдань:

- забезпечення підготовки документів, необхідних для прийняття управлінських рішень відносно господарської ситуації (бізнес-процесу) в умовах потенційних чи реальних загроз;

- розробка проектів, положень, інструкцій щодо організації аналітичної роботи за напрямом фінансово-економічної безпеки та інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування системи економічної безпеки;

Таблиця 1

Контрольні операції процесу облікового забезпечення

Вид обліку	Характер операції
фінансовий	– формування основи обліково-аналітичного забезпечення – оформлення господарської операції на основі первинної бухгалтерської документації; – кошторисні (калькуляційні) розрахунки за доходами та витратами; – бухгалтерське судження та трактування господарської операції, з подальшим використанням цих даних в аналітичній роботі.
управлінський	– формування основи обліково-аналітичного забезпечення – оформлення господарської операції на основі первинної управлінської документації; – результати розрахунків показників аналізу управлінської звітності.
податковий	– формування основи обліково-аналітичного забезпечення – оформлення господарської операції на основі первинної податкової документації; – оптимізація оподаткування на основі аналітично-розрахункової діяльності.

Джерело: складено авторами

– постійний моніторинг економічної безпеки та економічної безпеки наявних конкурентів;

– розробка аналітичних документів, за якими здійснюється оцінка економічної безпеки бізнесу, можливих шляхів її підвищення та мінімізації потенційних ризиків.

Традиційно узагальнення облікової інформації здійснювалось у межах нормативного регулювання фінансово-господарської діяльності без розгляду значних змін у зміцненні економічної безпеки. Разом з тим результати проведеного аналізу вказують на існування окремих не вирішених та маловивчених питань, які виділено у наступні проблемні аспекти [7]:

1. Визначення індикаторів економічної безпеки аграрного бізнесу та їх порогових значень.

2. Створення системи збору та обробки обліково-аналітичної інформації.

3. Розкриття взаємозв'язку інформаційних потоків та їхнього впливу на управління економічною безпекою.

4. Встановлення правил, обов'язкових до виконання суб'єктом господарювання з метою захисту економічної безпеки бізнесу.

Найважливішими елементами облікового механізму забезпечення економічної безпеки бізнесу є моніторинг та прогнозування факторів, що визначають загрози економічній безпеці бізнесу. Під час моніторингу загроз економічній безпеці за допомогою аналітичних індикаторів необхідно і можливо виявляти критичні точки та використовувати їх як порогові значення економічної безпеки, тобто граничних величин, недотримання яких перешкоджає нормальному розвитку бізнесу господарюючого суб'єкта [6].

Перед суб'єктом аграрного бізнесу виникає актуальне завдання внутрішнього оцінювання та прогнозування свого стану з точки зору виконання властивих йому функцій, вжиття заходів захисту цих функцій, тобто забезпечення економічної безпеки бізнесу від різних проявів зовнішнього та внутрішнього походження, що впливають на потенціал господарюючого суб'єкта, створення системи моніторингу індикаторів економічної безпеки, обґрунтування та встановлення їх порогових значень, вжиття заходів протидії загрозам. Отже, в цьому контексті розкривається інша функція облікового механізму забезпечення економічної безпеки бізнесу – це система організаційно-економічних та правових заходів щодо запобігання економічним загрозам. Він включає наступні елементи:

об'єктивний і всебічний моніторинг фінансово-господарської діяльності з метою виявлення та прогнозування внутрішніх та зовнішніх загроз економічній безпеці; визначення порогових значень економічних показників – індикаторів економічної безпеки. Загальна методика введення порогових значень індикаторів економічної безпеки аграрного бізнесу полягає в тому, що спочатку фіксують граничне значення, а від нього починають відраховувати величину показника (критерію). При цьому для своєчасного вжиття заходів щодо запобігання порушенню необхідно створити «запас» безпеки, вичерпання якого забезпечувало б необхідний ресурс часу. Однак для підвищення тимчасового ресурсу необхідно мати інформацію про причини, що зумовлюють появу та реалізацію загроз. Якщо економічна безпека бізнесу – це стабільне функціонування та розвиток суб'єкта господарювання в поточному та перспективному періоді, коли виключена ймовірність заподіяння шкоди його фінансовим, матеріальним, інформаційним та інтелектуальним ресурсам, то серед основних причин появи та реалізації загроз економічній безпеці фігурують зниження стійкості бізнесу суб'єкта господарювання та вичерпання його ресурсів.

Висновки. Таким чином, обліковий механізм забезпечення економічної безпеки бізнесу – це система організаційно-економічних та правових заходів щодо запобігання економічним загрозам. Він включає наступні елементи: об'єктивний і всебічний моніторинг фінансово-господарської діяльності з метою виявлення та прогнозування внутрішніх та зовнішніх загроз економічній безпеці; вироблення порогових значень економічних показників – індикаторів економічної безпеки. Пороговим значенням індикаторів економічної безпеки необхідно надати статусу затверджених на рівні власників (акціонерів) кількісних параметрів, дотримання яких має стати неодмінним елементом планування економічних програм розвитку суб'єкта аграрного бізнесу. На основі системи критеріїв та індикаторів розробляється та реалізується стратегія економічної безпеки бізнесу господарюючого суб'єкта. Облікове забезпечення економічної безпеки сучасного аграрного бізнесу є об'єктивно необхідним інструментом менеджменту, що дозволяє оперативну та ефективно здійснювати своєчасне діагностування, оцінку, усунення (мінімізацію) загроз та ризиків економічній безпеці бізнесу як стану його довгострокового функціонування та розвитку.

Бібліографічний список:

1. Kraievskiy V.M., Skoryk M.O., Bohdan S.V., Hmyrya V.P. Coherence of accounting systems: transcendence of content and immunity of purpose. *Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*. 2020. Vol. 2. № 384. P. 176–184.
2. Kraievskiy V.M., Tytenko L.V., Paianok T.M., Bohdan S.V., Hmyrya V.P. Accounting and analytical support for assessing the level of economic security of the enterprise. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2020. Vol. 4 (35). P. 87–98.
3. Tytenko L. Economic security as an element of strategic management system: accounting and analytical aspect. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 4. No. 3. Publishing House «Baltija Publishing», 2018. P. 309–318.
4. Василішин С.І. Модифікація принципів обліково-аналітичного забезпечення як домінанта управління економічною безпекою аграрних підприємств. *Бізнес-інформ*. 2020. Вип. 6. С. 219–226.
5. Гудзенко Н.М., Шевчук О.Д. Особливості організації бухгалтерського обліку та контролю у забезпеченні економічної безпеки підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17. С. 810–815.
6. Жук В.М. Вирішення проблем фінансової безпеки на стиках фінансової і бухгалтерської науки. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес»*. 2014. Вип. 200 (3). С. 20–27.
7. Краєвський В.М., Богдан С.В. Економічна безпека як об'єкт управління в обліково-аналітичній системі аграрного бізнесу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : «Економічні науки». 2023. № 5. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8905>

References:

1. Kraievskiy V.M., Skoryk M.O., Bohdan S.V., Hmyrya V.P. (2020) Coherence of accounting systems: transcendence of content and immunity of purpose. *Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*, vol. 2, no. 384, pp. 176–184.
2. Kraievskiy V.M., Tytenko L.V., Paianok T.M., Bohdan S.V., Hmyrya V.P. (2020) Accounting and analytical support for assessing the level of economic security of the enterprise. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 4 (35), pp. 87–98.
3. Tytenko L. (2018) Economic security as an element of strategic management system: accounting and analytical aspect. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 4, no. 3. Publishing House "Baltija Publishing", pp. 309–318.
4. Vasilyshyn S.I. (2020) Modyfikatsiia pryntsyviv oblikovo-analitychnoho zabezpechennia yak dominanta upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu ahrarykh pidpriemstv [Modification of the principles of accounting and analytical support as a dominant factor in managing the economic security of agrarian enterprises]. *Biznes-inform*, vol. 6, pp. 219–226.
5. Gudzenko N.M., Shevchuk O.D. (2017) Osoblyvosti orhanizatsii bukhgalterskoho obliku ta kontroliu u zabezpechenni ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Peculiarities of the organization of accounting and control in ensuring the economic security of enterprises]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national economic problems*, vol.17, pp. 810–815.
6. Zhuk V.M. (2014) Vyrishennia problem finansovoi bezpeky na stykakh finansovoi i bukhgalterskoi nauky [Solving problems of financial security at the intersection of financial and accounting science]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriiia «Ekonomika, ahraryni menedzhment, biznes»*, vol. 200 (3), pp. 20–27.
7. Kraievskiy V.M., Bohdan S.V. (2023) Ekonomichna bezpeka yak obiekt upravlinnia v oblikovo-analitychnii systemi ahrarynoho biznesu [Economic security as an object of management in the accounting and analytical system of agrarian business]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka"*. Seriiia: "Ekonomichni nauky", no. 5. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8905>

Стаття надійшла до редакції 05.06.2023